

ארבעה אבות פרק ראשון בבא קמא

ג.

עין משפט
גזר מצוה

הגלגל היינו שן שפעמים מגולה ופעמים מכוסה וכתיב ציה יבער. לישנא אחרינא גלגל זה רעי שהשן מצטרפת למחלל ונעשית גלגל כנו גלגל אדם וגלגל בהמה: אידי ואידי. ושלא וביער תרווייהו אשן ושלא אחא לחיוביה היכא דלא כליא קרנא דמשמע כגון שאלכה ערוגה וסופו לחזור וללמנוח

הא דרמא מבכריא קרנא. פ"ה שחת שעתיד ללמנוח אבל לא כחלה וקשה והא מכלליא קרנא שגם הצעלים הם יכולים לקרוא אלא י"ל שטנפה פירות להנחתה מכל מקום קרי ליה לקמן לטניפת פירות להנחתה מולדה כיון דפסטיה דקרא איירי באכליה למכלליא קרנא: ורמא דמבכריא קרנא. וא"ת ולתמו

HebrewBooks.org © Moznaim Publishers. No commercial use allowed.

הגלגל עד תומו אמר מר ושלא זו הרגל וכן הוא אומר משלחי רגל השור והחמור טעמא דכתב רחמנא משלחי רגל השור והחמור הא לאו הכי במאי מוקמת לה אי קרן כתיב אי שן כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי אשן והא דמכלליא קרנא הא דלא מבכריא קרנא קמ"ל והשתא דאוקימנא ארגל שן דלא מבכריא קרנא מנלן דומיא דרגל מה רגל לא שנה מבכריא קרנא ולא שנה לא מבכריא קרנא אף שן אלא שנה מבכריא קרנא ולא שנה לא מבכריא קרנא אמר מר ויבער זו השן וכן הוא אומר באשר יבער הגלגל עד תומו טעמא דכתב רחמנא כאשר יבער הגלגל עד תומו הא לאו הכי במאי אוקימנא לה א קרן כתיב אי רגל כתיב איצטריך סד"א אידי ואידי ארגל הא דאוייל ממילא הא דשלח שלוחי קמ"ל והשתא דאוקי אשן רגל דאולה ממילא מנלן דומיא דשן מה שן לא שנה שלחה שלוחי ל"ש דאול ממילא אף רגל לא שנה שלחה שלוחי לא שנה אולה ממילא ולכתוב רחמנא ושלח ולא בעי וביער דמשמע רגל ומושמע שן משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור והחמור ומושמע שן דכתיב וישן בהמות אשלח במ אי לאו קרא יתירה ה"א או הא או הא או רגל דהויקו מצוי או שן דיש הגאה להויקו מבכרי שקולין הן ויבאו שניהם דהי מנייהו מפקת אצטריך סד"א הגי מילי היכי דשלח שלוחי אבל אולה ממילא לא קמ"ל. ובער וכיון דנפקא לן שן דממילא מוכער אתיה רגל וילפה מנייה: ונפקתה דנולא להנאסה. והפילתו או טינפה פירות להנאסה שנתגלגלה עליהן כדרך סוסים ותמורים דהיינו דומיא דשן שיש הנאה להויקה: ומאי שנה שן מהנך דקא מוקמת מילתיה דרז פפא צמודה דשן ורגל: כל היק דרך הליקן שלא צנונה הוה מולדה דרגל דהויקו מצוי ואין כוונתו להויק: ובערה. שנדבוקו כלים צשערה וגרמתן ושצרתן: מאי שנה רגל דמיטיב דהיק מצוי כו: אב עשרה. צור עמוק ו טפחים היינו אב דצנך דרכו להמית: וזה אב לנוקין. דאם נפל שור צצור תשעה ומת פטור צעל הצור ואם הווק מייב ואז הוא דהא מיוקא דקרא נפקא מדכתבי והמת יהיה לו דמולד צצור עשרה דצור מקטיל הוא חייב צמיתת השור הא צצור מהכי צמיתת לא חייב הא דאפסירינהו לפייהו דחייב ולא מכלליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל, שן אי לא מבכריא קרנא מנלן דומיא דהויק. ופיק דומיא דרגל כו: אמר מר ובער זה השן כו: כעניינהו דרגל. ואקשי וילכתוב רחמנא ושלח וילכתוב דמשמע חתה, משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור, ומשמע שן דכתיב וישן בהמות אשלח במ, ולא בעי ובער. ופיק אלא הוה כתיב ובער היה אמרנא חד מנייהו. אי רגל דהויקה מצוי, שמצויה הליכיה בכל עת והפסידתה בהליכתה, אי שן דיש הגאה להויקה, אבל תרויהו לא. ואמרי מוכי שקול הוא יבאו שניהם. פי מבדי דין השן הרגל שוה, זה יש מצוי להויקה וזו הויקה על צבור, אי אן אחד מבריע על צבור, באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמנוח האחר, אי אפשר לך אלא לרבות את שנין. הוה אמרנא דאפי' דמרבית לתרויהו הוה אמרנא לעולם אינו חייב אלא אם שולחיה הוא ואכלה, אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא. קמ"ל ובער בין שולחה ובין הלכה מעצמה.

רחמנא ושלח ולא צעי וביער ויש לומר דהוה אמרנא דוקא דשלח שלוחו דלוקמן: דומיא דרגל. וא"ת ונימא איפכא דהא דמקשינן לחומרל האני"מ באיסורא אבל צמונא לא ואומר ר"ת דמדה היא צמורה לא שנה באיסורא ול"ש צמונא: וישן בהמות אשלח במ. אע"ג דלמרינן צעלמא [בפסרי פרשת האזינו] בהמות שיש להן ארס כנחש וגושכות ומנימות דהו נשיה שהיא מולדה דקין מכל מקום איירי נמי צמית רעות שדרסו ואכלו להנאתן דממרגמינן וכן צמית וכן דמיה צרא ומיה צבלל בהמה:

איצטריך ס"ד אמרנא ה"מ היבא דשלח שלוחי. וא"ת מיקשי השתא הא דלפיק לעיל טעמא דכתב רחמנא כלשר יבער הגלגל הא לאו הכי במאי מוקמת והשתא ליכא לשנויי דלעיל וי"ל דה"ק צמיתת דאלו לא נאמר ושלח הוה מפיקין מכלאש יבער הגלגל וכי האי גוונא איכא צריש אחיזה נשך (צ"מ 97 סא).

א' בתיב ורמא מ' בתיב. תימה דצ"ב הפכה (לקמן 97 ג: וס:) תנן מה צור יש צו כדי להמית עשרה פי' צקונט' דסתם צור יש צו י' א"כ י' כתיב ועוד קשה דהכל דריש מוהמת יהיה לו ועוד דצמון פרין סוף סוף זה אב למיתת וזה אב לנוקין ופי' הקונט' דנפל שמה שור משמע צין מת צין הווק א"כ כי דרשינן שור ולא צין אלד הוה ליה למעט נמי אדם מנוקין ע"כ נראה לפרש דסתם צור עמוק הרצה וצריכי צור והמת יהיה לו דאי לא כתיב צור הוה אמרנא כל דקטילי ואפילו אין צו כדי להמית ואי כתיב צור הוה אמרנא דוקא צור ולא שיה ומערה דגזירת הכתוב הוה ולהכי איצטריך תרווייהו והכי פרין לן ט' כתיב ולא י' כתיב צדי' ומסיק סוף סוף זה אב למיתת וזה אב לנוקין פירוש כיון דצור י' לא כתיב צדי' אלא מפיקי מסברא מוהמת יהיה לו דענין כדי להמית וקיים להו לרצון דהיינו צור י' צור ט' נמי הוה סברא דהו אב לנוקין כיון דיש צו כדי להיק ומכל מקום לא ממעטינן אב לנוקין דקרא דונפל שמה שור לא איירי אלא צצור י' וצירושלמי דריש דהוה ליה למיכתב כי יפתח איש כי יכרה איש צור למה כתיב צור צור אלא מד צור למיתת ומד צור לנוקין ומכל מקום לא ממעטינן אדם

מנוקי' דקרא דונפל לא ממעט אלא אמאי דכתיב צקרא צדי' דהיינו צור עשר ולא אימורא: ב' צ"ב בין אשמואל היינו בור. וא"ת הא רב צית ליה לקמן (97 ג:) צור שצייצמו מורה להכליל ולא למצבו וי"ל דהסתם משום דקרקע עולם הויקמו אבל הכא צצטא דידיה הוה: עסקי כרייה ופתיחה צא לו אף כל תקלה שהפקירה חייב: א'

צקראו הרביס. ונתקלו צהן צני אדם והויקו להס: דאפקרינהו. שהפקינן ונתנן צנשות הרביס: צין לרז צין לשמואל. דפליגי צפרק המנית את הסל (לקמן 97 נח:) היינו צור. דתרווייהו אמרו כל תקלה שהפקיר נפקא לן מצור דחייב כי היכי דצור חיוצא צרה"ר היא דהו הפקר דלמרינן לקמן צפ' שור שנגח את הפרה (97 מט: ג) שעל

גליון הש"ס

גמ' אי קרן כתיב. ואי דנשקה אחר משלם מק שלם דקרא דוחו' את כספו דנתיב א"כ אימרת יתנו דרשי' לקמן כו ע"פ דלן מ' נק מלוק: רש"י ד"ה אידי ואידי וכו' ואי קשיא וכן הוה מוכי' וק"ל הא בפשוטו עתא דושלח לחייה לא מני למיכתב ללא היינו יודעין כי איירי משן אי מרגל מש"ה כתיב לאורי דמיין משן. וכן כהא דלמרינן ס"ד אידי ואידי ארגל לא מני לכתוב ובער לתוד לא היינו יודעין צמתי צמתי לזה כתיב ושלח לאורי דמיין מרגל וז"ל: שם ד"ה נתחככה בו שנתגלגלה עליהן. עין לקמן יז ע"כ כגשי' ד"ה דדקיק: תו"ה הא דלא מבכריא קרנא וכו' דקרא אידי מבכריא דמכלליא קרנא. עי' לקמן כג ע"כ:

מוסף רש"י

בפרומביא. רסן (לקמן 100). רבובג. אשקליתא (100). בין לרב בין לשמואל היינו בור. דאם נמי מילת עייקין לנק. דהוה ליה לאוקי דרעמיה דסופו לפול צרות מליה (לקמן 101).

רבינו חננאל

אמר מר ושלא זו הרגל (וכו') [וכן] הוא אומר משלחי רגל השור והחמור. ולולי האי קרא משלחי רגל השור והחמור ושלח את בעריה במאי אוקימנא לה. אי קרן, כתיב כי יגח. אי שן, כתיב ובער בשדה אש. ואוקימנא בשן כדכתיב כאשר יבער הגלגל, פי' השן שיהיה דומה א) לאבן גלל. מהו דתימא הני תרי קראי ושלח ובער תרווייהו אבן והא דאכל פרי לגמרי וקא מבכריא קרנא, והא דאפסירינהו לפייהו דחייב ולא מכלליא קרנא. והשתא דאוקימנא ושלח זו הרגל, שן אי לא מבכריא קרנא מנלן דומיא דהויק. ופיק דומיא דרגל כו: אמר מר ובער זה השן כו: כעניינהו דרגל. ואקשי וילכתוב רחמנא ושלח וילכתוב דמשמע חתה, משמע רגל דכתיב משלחי רגל השור, ומשמע שן דכתיב וישן בהמות אשלח במ, ולא בעי ובער. ופיק אלא הוה כתיב ובער היה אמרנא חד מנייהו. אי רגל דהויקה מצוי, שמצויה הליכיה בכל עת והפסידתה בהליכתה, אי שן דיש הגאה להויקה, אבל תרויהו לא. ואמרי מוכי שקול הוא יבאו שניהם. פי מבדי דין השן הרגל שוה, זה יש מצוי להויקה וזו הויקה על צבור, אי אן אחד מבריע על צבור, באי זו דרך אתה יכול לרבות אחת מהן ולמנוח האחר, אי אפשר לך אלא לרבות את שנין. הוה אמרנא דאפי' דמרבית לתרויהו הוה אמרנא לעולם אינו חייב אלא אם שולחיה הוא ואכלה, אבל אם הלכה מעצמה ואכלה לא. קמ"ל ובער בין שולחה ובין הלכה מעצמה.

בא א (מ"י) פ"ג מהל' מקו (מנון) סגמ עשין טו טושי' ח"מ ס' טל' ספי' א: בב ב מ"י ט' פ"א הל' י סגמ ט' טושי' ח"מ ט': בג ג מ"י ט' ופ"ב ט' ג צ סגמ ט' טושי' ט' ע"י שפט ספי' י: בד ד מ"י ט' סגמ ט' טושי' ט' ס' שפט ספי' א: בה ה מ"י ט' פ"א הל' י טושי' ט' ע"י שפט ספי' י: בו ו מ"י פ"ג ט' הלכה י סגמ ט' ע"י שפט טושי' ט' ח"מ ט' י: בי ז מ"י פ"ג ט' הלכה י סגמ ט' טושי' ט' ט' מ"א ספי' א:

תורה אור השלם

1. כי יבער איש שדה או כרם ושלח את בעירו ובער בשדה אחר מיישב שדהו ומיישב כרמו ושלח: שמות כב ד
2. לכן חייב מביא קרעה אל בית ד'רבעם והכרתי ל'רבעם משותן בקור צצור ועובד ב'שאלא ובערתי אחר בית ד'רבעם כאשר יבער הדגל עד תומו: מלכים א י ד
3. אשריכם ורעי עלי כל מים משקיהו רגל השור והחמור: ישעיהו לב כ
4. מור רעב ולחמי רשף וקטב מורירי וישן בהמות אשלח במ עם חמת ודלי עפר: דברים לב כ
5. בעל הבור ושלם פסקו ושיבי לבקעלי ודמת ידקה: שמות כד לא

רבינו חננאל (המשך)

כיצא בו בהחלת שחיטת קדיש מה הפרט מפורש דבר השטות צפון וישנו בהטאות הנפמיות. שחיטה וקבלה אין הולכה וריקה לא. איכא למימר הכי ואיכא למימ' הכי שקול הוא יבאו שניהם. ס"א מכדי שקל הוא. תוב גרסי' בפי הכל מעריכין דבר אחר נפשות להביא מנוול ומוכי שחין. והא אפיקתיה להנך, הנך לא צריכי קרא מאי טעמי שקול הוא ויבאו כולן כי צאטריך למנוול ומוכי שחין. ותולדה דשן כל שיש לבהמה הגאה בהויקה, כגון נתחככה בכותל להנאתה וטינפה פירות הילוכה או בשעה דרך הילוכה. ודחי' נמי להא ואמי כי קאמי אתולדה דבור, וילפינן מן והמת יהיה לו וקיים להו לרצון דהיינו צבור עבור מיתה ט' טפחים וזו הויקה מיתה. פי' בור הא עמוק י' טפחים ונפל שמה שור ונת הויקה חייב בנזיקין ולא במיתה. ותרויהו אבות נינהו, זה אב למיתת וזה אב לנוקין. ותולדה דבור מאי ניהו, אבנו סכינו ומשאו שניהן ברשות הרבים. ואמרי הכי דמי אי דאפסירינהו בין לרב ובין לשמואל היינו בור כו. חילוק רב ושמואל בפי' המנית וזה הכי הלכה נשברה כדו כו.